

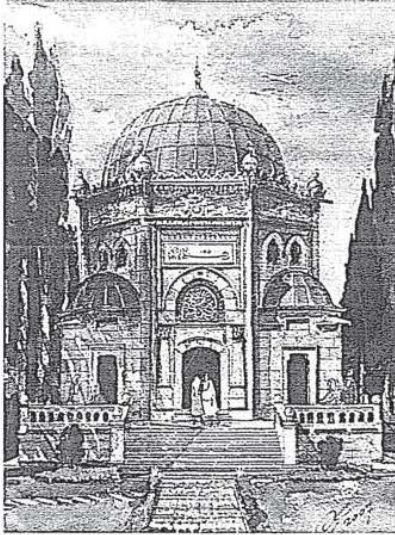
Sultan
V. MEHMED REŞAD
ve Dönemi

CİLT 3

Sultan Reşad Türbesi Kitâbesi

Ali Rıza Özcan*

Halim selim, merhametli, dindar ve nazık bir hükümdar olduğu bilinen 35. Osmanlı padişahı Sultan Reşad (2 Kasım 1844 - 3 Temmuz 1918), hayattayken kendisi için Eyüp semtinde bir türbe yaptırmıştı. Türbe dönemin önemli mimarlarından Mimar Kemâleddin (1870-1927) tarafından 1911-12 yıllarında inşa edilmişti. Yapı, genel görünüşü ile Mimar Sinan'ın eseri olan Fatih'teki Hüsrev Paşa Türbesi'ni hatırlatmaktadır.¹ (Resim 1-2)

1 Mimar Bülent Çetiner'un fırçasıyla Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi

2 Türbenin mimarı Kemâleddin'in vesikalık bir çizimi

1 Yıldız Demiriz, "Mehmed V Türbesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 5, s. 349.

* Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Hat Anasanat Dalı Öğretim Üyesi.

Türbenin basık kemerli giriş kısmı; köşelerinde birer sütunun yer aldığı taşkın kemerli bir niş içine yerleştirilmiş olup, nişin alınlığında Hattat Ömer Vasfi (1880-1928) Efendi'ye ait celî sülüs yazı yer alır. Cephenin en üst kısmında oklu bir Besmele bulunur. Besmele'nin oku üzerinde "İnnehû min Süleymâne ve innehû" ibaresi daha ince bir kalemle yazılmıştır. Besmele'nin altında yer alan ikinci yazı ise, sivri kemerli alana ve yine celî sülüs hatla yazılmış olan âyet-i kerîmedir. Burada, "Cennâti Adninin müfettehaten lehümü'l-ebvâb - Adn cennetleri, kapıları ardına

kadar açılmış onları beklemektedir" meâlindeki Sâd sûresinin 50. âyeti yazılıdır. Yazıda tarih olmamakla beraber türbenin içinde bulunan kuşak yazısındaki tarihten hareketle bu yazıların da 1333/1915'te yazılmış olduğu düşünülür. (Resim 3)

İstanbul'da inşâ edilmiş son hânedan türbesi olan yapı, sur dışında yer alan tek sultan türbesidir.² Türbenin kitâbesi hakkında İsmail Orman; TDV *İslâm Ansiklopedisi*'nin, "Mehmed Reşad Türbesi" maddesinde: "Türbenin Ömer Vasfi Efendi'nin elinden çıkan kitâbesi, Cumhuriyet'e intikal eden tesis ve yapıların üzerinde bulunan Osmanlı hânedanını temsil eden kitâbe, tuğra vb. unsurların kaldırılmasına yönelik kanun maddesi neticesinde kazınarak tahrip edilmiştir" der. Ancak bahsi geçen kitâbe hâlâ yerindedir ve

3 Hattat Ömer Vasfi Efendi

2 İsmail Orman, "Mehmed Reşad Türbesi", TDV *İslâm Ansiklopedisi*, c. 28, s. 518-19.

sapasağlam durmaktadır. Muhtemelen Orman, türbenin hemen yanındaki 1913 tarihli Reşâdiye Numûne Mektebi üzerinde bulunan ve adı geçen kanun maddesi bahane edilerek kazınan kitâbeyle türbe kitâbesini karıştırmış olmalıdır.

Türbe giriş kapısı üzerindeki müsennâ yazı ve türbenin içindeki çini üzerine menkuş kuşak yazısı da Ömer Vasfi Efendi tarafından yazılmıştır.

Tarihî süreçte Osmanlı padişahlarının türbelerinin ön cephelerinde yer alan kitâbelere bakıldığı zaman buralara farklı ibarelerin yazıldığı görülür. Bu bazen düşürülmüş bir tarih, bazen bir âyet, bazen de sadece Besmele'den ibarettir. Kitâbelerin çoğunlukla mermerle hakkedildiği, bazen de çini üzerine nakşedildiği görülür.

Örnek olarak Osman Gazi ve Orhan Gazi türbelerinin kitâbeleri sonradan yazdırılmış olup dönemlerine ait değildir. Sultan Bayezid-i Velî Türbesi kapısı üzerinde "Besmele"; Yavuz Sultan Selim Türbesi üzerinde "Hâzâ emr-i bi-inşâ'i rabbihî eş-şerîfetü's-sultânü'l-azâm el-kerîm es-seyyîd es-selâtîn el-Arab ve'l-Acem mâlik-i berrîn ve'l-bahreyn Hâmi-i haremeyniş-şerîfeyn es-Sultan es-Sultan bin sultan Süleyman Han bin Selîm Han bin Bayezîd Han halledallahu mülkehu ve sultanêhu (Bu mübarek türbenin yapılmasını büyük sultan, Arap ve Acem sultanlarının efendisi, karaların ve denizlerin sahibi, her iki *Harem-i Şerîf*'in koruyucusu Sultan Süleyman Han bin Selim Han bin Bayezîd Han emretti. Allah onun mülkünü ve saltanatını daim kılsın)" yazılıdır. Kanûnî Türbesi'nin giriş kapısı üzerinde ise Kasas sûresinin 88. âyetinden bir bölüm olan "Kaalellahu sübhanehu ve tealâ: Küllü şey'in hâlikün illa vechehü lehü'l-hükmü ve ileyhi türce'ün. Sadakallahu'l-azîm (Eksiklikten münezzehtir Yüce Allah buyurdu: O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz)" yazılıdır.

Sultan II. Selim'in türbe kitâbesi oldukça güzeldir, çini üzerine yazılmış ve etrafı rûmî motifleriyle tezyîn edilmiştir. Ebced hesabıyla düşürülen tarih kitâbesi şöyledir:

“Rıhlet etdi Hazret-i Sultan Selîm
 Âna rahmet ide Rabbü'l-âlemîn
 Geçdi evlâd-ı kiramıyle o şâh
 Rahmetu'l-lahi aleyhim ecmaîn
 Yapdılar bir türbe-i cennet misal
 Dense lââyık kasr-ı berrin-i Firdevs
 Hatif-i kudsi dedi tarihini
 Türbe-i Sultan Selîm pâk-i din”

1576

Sultan I. Abdülhamid ve Sultan III. Mustafa ile Sultan III. Selim türbele-
 rinin kapı üstlerinde “Yâ eyyetuhen-nefsu'l-mutmeinnetu. İrci'î ilâ rabbiki
 râdiyeten mardıyyeten (Ey itmînane ermiş nefis; O senden, sen de O'ndan
 hoşnut/razi olarak Rabbine dön!)” meâlindeki Fecr sûresinin 27. ve 28.
 âyetleri yazılıdır.

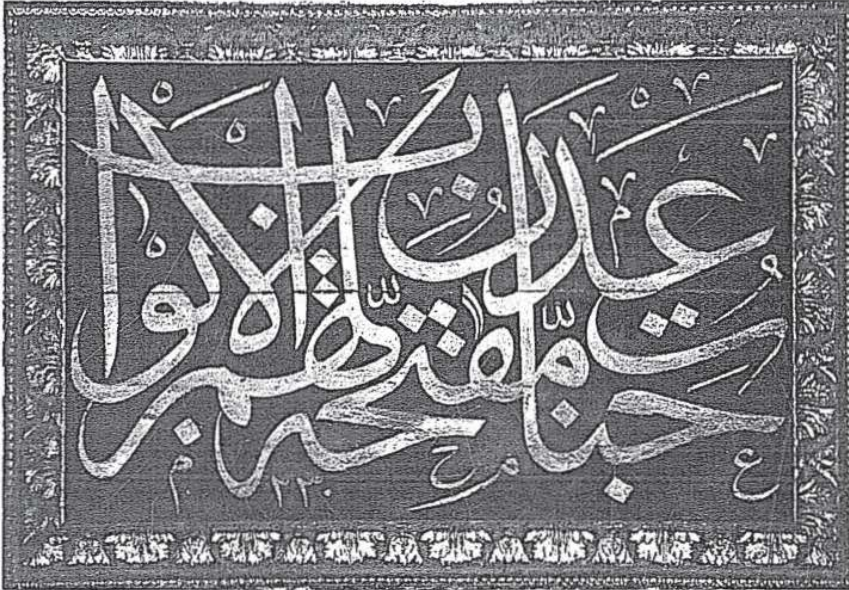
Sultan II. Mahmud, Sultan II. Abdülhamid ve Sultan Abdülaziz'in be-
 raber yattıkları türbenin giriş kapısının üzerinde ise sadece “Besmele” ya-
 zılıdır. Babası Sultan Abdülmecid'in türbesinin giriş kapısı üzerine Hattat
 Hulûsi Efendi tarafından yazılan Sâd sûresinin 50. âyetinin Sultan Mehmed
 Reşad Türbesi üzerine de yazıldığını görüyoruz.

Bu ibare, farklı hattatlar tarafından birçok defa değişik tertib ve şekillerde
 yazılmış bir ibaredir.

En eski örneklerden birini, yazılarını Şeyh Hamdullah'ın yazdığına ina-
 nılan -imzası olmasa bile- Bayezid Câmii üzerinde görüyoruz. Daha son-
 raki yüzyıllarda yine Lâleli, Eyüp Sultan ve Sultan Ahmed Câmii'nde bu
 ifadenin mermere ve sıva üstüne yazıldığına şahit oluyoruz.

Hat dehâlarımızdan kabul edilen Mustafa Râkım tarafından ahşap üze-
 rine yazılmış bir örneği de bugün hâlâ Topkapı Sarayı Bâbü's-selâm'ın, yani
 sarayın ikinci kapısının iç tarafında bulunmaktadır.

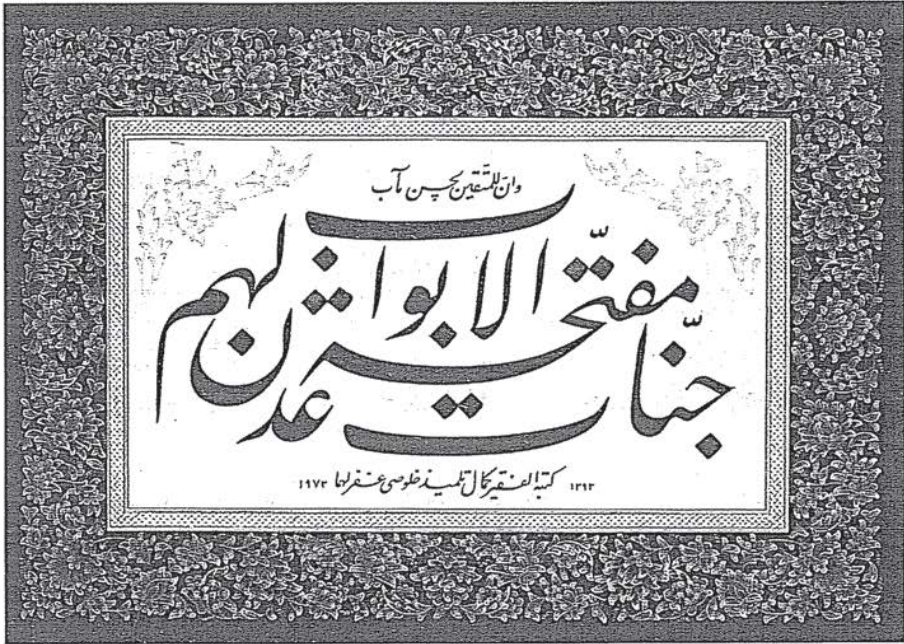
İstifli olarak Mustafa Râkım'la yazılmaya başlayan Sâd sûresinin 50. âyetinin yazıldığı levha örneklerine bakılırsa Râkım'ın yazmış olduğu istif örnek kabul edilerek kompozisyonlar aşağı-yukarı aynı çerçevede yazılmıştır. Sami Efendi (1837 - 1 Temmuz 1912), Hacı Kâmil Akdik (1861-1941), Mustafa Halim Özyazıcı (1898-1964), Macid Ayrıl (1891-1961), Neyzen Emin Efendi (14 Mart 1883 - 3 Şubat 1945) ve son dönemden Seyyid Ahmed Depeler (1986-) bu ibareyi celi sülüs olarak yazmışlardır. Nazif Bey'in (1846-1913) farklı bir istifi ve ta'lik yazı çeşidiyle Kemâl Batanay'ın (6 Şubat 1893 - 22 Haziran 1981) yazıları da ibarenin değişik örnekleri olarak karşımıza çıkar. Nazif Bey yaptığı istifte üç küplü harf kullanmıştır. Batanay da celi ta'lik istifli yazısında üç keşide kullanmıştır. Ta'lik yazıda istifli yazılara çok fazla rastlamak mümkün değildir. Hattatların hem âharlı kâğıda hem de kalıp olmak üzere yazdıkları dışında, zerendûd olarak yazdıkları da mevcuttur. (Resim 4-5-6)

4 Hattat Mustafa Râkım tarafından yazılan Topkapı Sarayı Bâbü's-selâmı üzerindeki âyet-i kerîme

5 Hattat Sâmi Efendi tarafından yazılan Sâd sūresinin 50. âyeti

6 Hattat Kemâl Batanay'ın celî ta'lik hatla yazdığı Sâd sūresinin 50. âyeti

Hattat Sami Efendi'nin 1910 tarihli istifini talebesi Hulûsi Efendi (1868 - 8 Ocak 1940) yine aynı yıl neredeyse bire bir taklit ederek, sadece imzasını değiştirerek Sultan Abdülmecid Türbesi'nin üzerine yazmıştır.

Müsennâ Yazılar

Müsennâ istifler hat sanatında severek kullanılan bir kompozisyon şeklidir. Bu istifler değişik biçimlerde kompoze edilmektedirler. Simetrik düzenlemelerde en çok dikkat çeken taraf denge unsurudur.

Müsennâ yazı örneğinin İstanbul'daki en eski örneği Topkapı Sarayı'nın ilk kapısı olan "Bâb-ı Hümayûn" üzerinde yer alan Ali Sûfî'ye ait celi sülûs istiftir. Mahmut Paşa Câmii'nde ve Murat Paşa Câmii'nde de müsennâ örnekler mevcuttur.

Arapça isneyn / tesniye kökünden "İki kat, iki katlı, iki bölümlü, ikili" veya "iki kısımdan meydana gelmiş" anlamlarına gelen müsennâ, hat sanatında simetrik yazılan yazılara verilen isimdir. Bu yazılara ayrıca; tenâzurî, mütenâzır, müteâkkis, mütekâbil, tev'emân, çifte, ikili veya çok kullanılan şekliyle aynalı yazı da denir.

İbn Nedim, (910-987) *Kitabü'l-Fihrist* adlı eserinde müsennâ karşılığında "Et'tecm", yani "bir karında iki çocuk" tabirini kullanır.³ Bu ifade, simetrimin "ikiz" anlamına gelen başka bir söylenişidir.⁴

XV. yüzyıl İranlı bilginlerden Şemsü'd-Dîn Muhammed bin Mahmud Âmulî, *Nefayisü'l-Funûn fî Arâyisi'l-Uyûn* adlı eserinde müsennâdan bir yazı çeşidi olarak bahseder, fakat özellikleri hakkında bilgi vermez.⁵

3 Ali Alparslan, "Müsenna", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 32, İstanbul 2006, s. 87.

4 Uğur Derman, "Hat", *Türk Ansiklopedisi*, c. 19, Ankara 1970, s. 52.

5 H. Fezâilî, *Atlas-ı Hat*, s. 665.

Aynalı yazılar; kubbe alemlerinden yazı makaslarının saplarına, kapı tokmaklarından maktalara, kumaşlardan halı ve çini desenlerine, mühürlerden kartvizitlere ve mezar taşlarına kadar her yerde bulunduğu yerle uyumlu olacak biçimde kullanılmıştır.

Müsennâ yazılar, İslâm hat sanatının tarihî seyri içerisinde değişiklik/zenginlik anlayışının ve arayışının ifadesi olarak karşımıza çıkar. Bu yazılarda istif endişesinden başka, boşluk korkusunun, çok daha önemlisi ritim arayışının rolü büyüktür. İ. Hakkı Baltacıoğlu hat sanatında, “terkîb (kompozisyon) sadece bir bütün değil, bir buluştur”⁶ der. Yine simetrik (müsennâ) yazılarda yazının bir sağ tarafı bir de sol tarafı vardır. “Bütün”, bu iki yarımdan farklı, başka bir şeydir. Tez-antitez ve sentezde olduğu gibi. Mevcut; onun karşısında onun muhalifi yahut dengeleyicisi ve bu ikisinden farklı, ikisinin özelliklerini de taşıyan “yeni” bir şeydir.

Müsennâ yazıların tertibinde “Allah” lafzı olabildiğince üst kısma ve tek olarak yerleştirilmeye, eğer ibare buna elverişli değilse kompozisyonun merkezine yerleştirilmeye çalışılır. Burada tevhid fikri vurgulanmaya çalışılır. Kompozisyon tasarlanırken birbiriyle uyuşan, birbirini tamamlayan harfler bulunmaya, kullanılmaya gayret edilir. İstifin hazırlık aşamasında ritim ve denge, hattatın dikkat ettiği en önemli noktalardır. Harflerin birbirini tamamlaması, bir bütün haline gelmesi gerekmektedir. Kompozisyon ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma, bütünleme, düzenleme işidir ve hedef; parçaları “bir”leştirmektir, “bir”lemektir.

6 İ. Hakkı Baltacıoğlu, “Türk Yazılarının Tedkikine Medhal”, *Darülfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, Yıl: 2, S. 5-6, İstanbul 1972, s. 111-135.

“Genel olarak yatay çizgiler cansızlığı, dikey çizgiler ise hayatı ve canlılığı sembolize eder. İslâm hat sanatında denge, özellikle müsennâ yazılarda, en başta gelen unsur olarak dikkati çekmektedir.”⁷ Müsennâ; simetrik dengeler manzumesidir. Bütün düzenleme sistemleri içinde simetri, algılayanda en fazla güven ve huzur duygusu yaratanıdır. Güven duygusunun oluşmasında dengenin çok önemli bir yer tuttuğu muhakkaktır. Ancak alışılmış ve tekrar eden şekiller, baskı yapan bir sertlik duygusu da verebilir. Bu açıdan tekrarın ve monotonluğun fazla olduğu simetrik kompozisyonlar izleyicide bıkkınlık meydana getirebilir. Bu durumu çözmek için kompozisyona müdahale edilerek simetri uygun yerlerde bozulur.

Osmanlı döneminde celi yazının ilk müsennâ örnekleri; Konya Mevlâna Türbesi (1398), Bursa Ulu Câmiî (1399), Bergama Ulu (Yıldırım) Câmiî (1399), Bursa’da Yeşil Câmiî (1419), Edirne Muradiye Câmiî (1426) ve Edirne Üç Şerefeli Câmiî’nde (1447) görülür. Ayrıca, İstanbul Mahmud Paşa Câmiî (1463), İstanbul Aksaray Murat Paşa Câmiî (1472) ile Çini-li Köşk’ün (1473) eyvanında, Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümayûn’u (1478) ile Tophane Kılıç Ali Paşa Câmiî (1581) giriş kapısı üzerinde de başarılı müsennâ örnekleri mevcuttur.

Yine müsennâ yazıların en kayda değer örneklerinden birisi Fatih Câmiî’nin kible yönünde bulunan Nakşidîl Sultan Çeşmesi aynasındaki Mustafa Râkım’a ait celi sülüs yazıdır. Mimarî eserler üzerinde bulunan son dönem müsennâ yazıların en meşhuru ise hattat Hâmid Aytaç’ın Şişli Câmiî (1949) giriş kapısı üzerine yazdığı âyettir.

İstanbul’da üçgen formu hatırlatan üç yapı kitâbesinden birisi saray kapısı üstünde, ikisi câmi kitâbesi, bir diğeri de türbe giriş kapısı üzerindedir. Üç farklı yapı türü üzerinde bulunan müsennâ yazıların her biri bir şaheser mesâbesindedir.

7 Nihat Boydaş, *Ta’lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, MEB Yayınları, İstanbul 1994, s. 120.

Kitâbenin Analizi

Sultan Reşad Türbesi üzerindeki müsennâ yazı, mermer üzerine hakkedilmiştir ve altın varaklıdır. Yazı aşağıdan yukarıya doğru istiflenmiştir. Hattat imzası, kompozisyonun en alt sırasında, ortada yer almaktadır. Yazıda tarih yoktur.

Kitâbede yer alan âyet, yapının türbe olması dolayısıyla ölümü “cennete açılan bir kapı” olarak hatırlatan bir âyettir. Çalışmamız sırasında Sâd sûresinin 50. âyetini müsennâ olarak Ömer Vasfi Efendi’den başka yazan bir hattata rastlamadık. Bu yüzden müsennâ celi sülûs hatla ilk olarak onun tarafından yazıldığını söyleyebiliriz. Yapıda kitâbe için ayrılan alana yazılan müsennâ âyeti incelediğimiz zaman görüyoruz ki: (Resim 7)

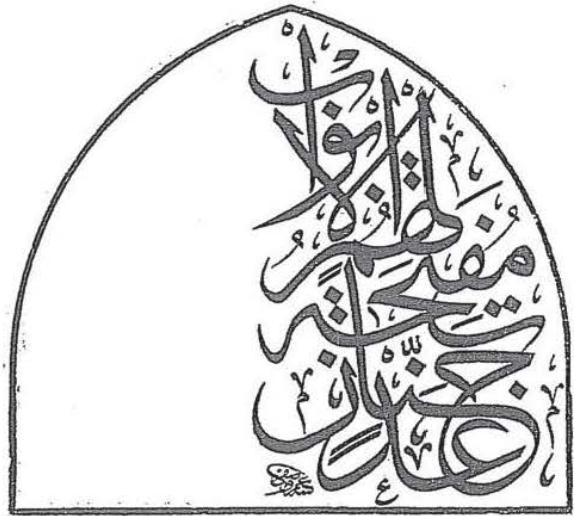

7 Ömer Vasfi Efendi tarafından Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi'nin kapı üstüne müsennâ olarak yazılan Sâd sûresinin 50. âyeti

Yazı, öncelikle simetrik olarak tasarlanmıştır. İstifte imza dışında simetriyi bozan başka bir biçim, harf yahut unsur yoktur. Bu durum ibarenin denge problemine en uygun çözümdür. Müsennâ istif, yazının bize mimarî bir kurguyla tasarlanmış olduğu intibasını verir. İstifin müsennâ tasarlanmasında Ömer Vasfi Efendi'nin Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümayûn'u ile Kılıç Ali Paşa Câmiî'nden ilham almış olduğu akla gelmektedir.

Yazı simetriktir, ancak bu simetri % 100 simetri değildir. Hattat, ekseni yarı alandan taşıracak şekilde simetrik kurgulamıştır istifi. **(Resim 8)** Yani ortada üstte iki elif harfiyle başlayan ve alt kısımda "nûn" harflerinin çanaklarının uç kısımlarıyla oluşturulan aks ve onun da altında imzayla meydana getirilen bir koridor vardır. Bu koridor sağ ve sol iki tarafı güçlü bir şekilde birbirine bağlamaktadır. Hattat kurguladığı tasarımda biçimleri kullanarak sağlam bir örgü oluşturmaktadır. Tepe noktasında merkeze yönlendirme yapan elif harfleri yazı sahasında olmasa bile bu çizgilerin "Geşalt" nazariyesine göre yukarıda birleştiklerini çağrıştırmaktadır. Bu da kemerin kilit noktası gibi kompozisyonu yukarıda birleştiren, sağlamlaştıran bir durum

- 8 Müsennâ istifin sağ simetrik tarafı. Harfler eksenden sola taşmaktadır.
- 9 Müsennâ istifin alt satırındaki küplü harflerin durumu
- 10 Müsennâ istifin orta bölümündeki harflerin durumu
- 11 Müsennâ istifin üst bölümü

meydana getirmektedir. Bu ayrıca yukarıya doğru bir yönlendirme/yönelme sağlamaktadır. Yukarısı hedeflenendir. Yükselmedir, yücelmedir.

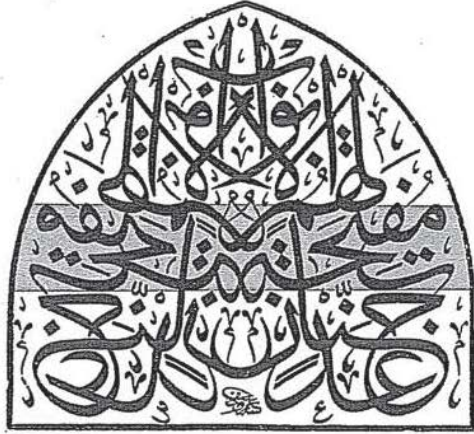
Yazıyı oluşturan parçalara baktığımız, bunları ayırdığımız zaman şöyle bir görüntüyle karşılaşırız:

En sağlam geometrik biçim üçgendir. Buradaki form, tam üçgen olmasa da formun üstte bir noktada birleştiği görülür. Alt tarafta yazının zemini satıra sağlam bir şekilde oturmaktadır. Küplü ayınlar ve dal harfleri bunu güçlü bir şekilde sağlamaktadırlar. Hattat yazıda yatay olarak 4 katlı bir kurgu yapmıştır. Dikeylerde ise yönelim göz ardı edilirse 3 dilimden meydana gelir. (Resim 9-10-11)

Yuvarlak en güzel geometrik biçimdir. Bir tasarımda; öncelikle yuvarlak, dairevî formlar algılanır. Böylece göz ile temas, odak noktalarını daire ve daireye yakın biçimler belirler. Burada kompozisyonu meydana getiren ibarede, metinde yer

9

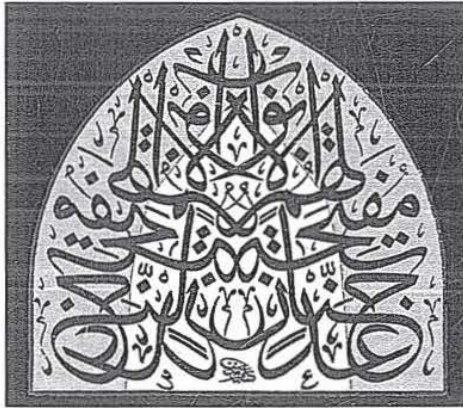
10

11

11

12

11 Müsennâ istifi oluşturan harflerin kapalı alanlarının renklendirildiği zamanki görüntüsü

12 Müsennâ istifin orta alanındaki hayali kapı görüntüsünü meydana getiren harfler

13 Hattat Ömer Vasfî Efendi'nin Hattat Hulûsî Efendi tarafından celi ta'lik hatla yazdığı Eyüp sırtlarında Kaşgârî Mescidi yakınlarındaki mezar taşı

alan gözlü harfler de dairevî çağrışımlara sahiptir. Bu açıdan gözlü harflerin dağılımı da dengeli bir şekilde çok ustaca yapılmıştır. (Resim 11)

Yine hattat yazı sahasını belirleyen dış tahririni (konturunu) içeride de devam ettiriyor. Bunu harflerin dizilişiy-le sağlıyor. Dikkat edilirse dış konturu oluşturan tiffillerin ne kadar titizlikle yapıldığı görülür. Dışarıdan içeriye doğru bu kurguyu devam ettirmiştir. Ayrıca hattat, kapı biçimi formunu kullanarak sembolik olarak da bir mesaj vermekte, âyetin vermek istediği mesajın alt yapısını oluşturmaktadır. Öteye, âhirete ve tabii umulana, "cennete" geçiş için bir kapı... (Resim 12)

Hattat yazının kendi bünyesinde mevcut olan eğimleri kendi tasarrufuyla ve küçük müdahalelerle merkeze doğru daha fazla yönlendirmeye çalışmıştır. Böylece burada bir kapı formunu hatırlatmayı, çağrıştırmayı yahut tedâî

ettirmeyi başarmıştır. Ayrıca yine mâil hatlarla hemen aşağıdaki kapıya da bir yöneltme/yönlendirme söz konusudur.

Üçgen, başka bir söyleyişle piramidal yapı; mabedlerin, tapınakların inşasında kullanılan vazgeçilmez bir yapı şeklidir. Piramidal yapılarda aşağıdan -zeminden- yukarıya doğru yükselen ve tepede birleşen çizgiler, örgüler vardır. Bu durum; birliğe, vuslata, yükselişe ve yücelmeye gönderme yapmaktadır.

Yazı alanı, Ömer Vasfi Efendi'ye ölçü olarak verilmiş olmalıdır. Ömer Vasfi önceden belirlenmiş ve tespit edilmiş bir alana mevcut âyeti yazmıştır. Bu alan, eni ve boyu sabit olan bir yazı alanıdır. Hâl böyle olunca kalem ağzı kalınlığının ayarlanması çok önemlidir. Hattat hem metni bu sahaya -teşrifata sadık kalarak- yerleştirmiş hem rahatlıkla okunmasını sağlamış hem de hat kurallarına harfiyen uymuştur.

Yazı zemininin “neftî yeşil” olarak boyanması istifin etkisinin daha iyi hissedilmesini sağlayan bir unsurdur. Sannatta “zıtlık ilişkisi” göz önünde tutularak; zemin rengi koyu, harfler açık renk; yahut zemin rengi açık, harflerin koyu renge boyanması istifin daha iyi algılanmasını sağlar. Maalesef, Besmele'de bu kurala riayet edilmemiştir. Besmele'nin zemini mermer renginde bırakılmıştır.

Sonuç olarak, Osmanlı hanedanının sonndan bir önceki sultanı Sultan Reşad'ın türbesinin giriş kapısı üzerindeki celi süslüs müsennâ istif; yazı-mekân ilişkisi, teşrifatı, harflerinin güzelliği, tasarımı ve estetik açıdan hat sanatının önemli yazılarından biri olarak dikkat çekmektedir.

(Resim 13)

Kaynakça

- Alparslan, Ali, "Müsenna", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 32, Ankara 2006.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı, "Türk Yazılarının Tedkikine Medhal", *Dârülfünûn İlahîyat Fakültesi Mecmuası*, Yıl: 2, S. 5-6, İstanbul 1972.
- Boydaş, Nihat, *Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, MEB Yayınları, İstanbul 1994.
- Demiriz, Yıldız, "Mehmed V Türbesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 5, İstanbul 1994.
- Derman, Uğur, "Hat", *Türk Ansiklopedisi*, c. 19, Ankara 1970.
- Habibullah Fezâili, *Atlas-ı Hat, Tahkik der Hutût-i İslâmî*, İsfahan 1350/1971.
- Orman, İsmail, "Mehmed Reşad Türbesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 28, Ankara 2003.